

ביאורים

אחרי שהסברנו באריכות שההכרעה וההנהגה בדברי התורה נקבעת דווקא על ידי חכמי ישראל ולא על ידי הנביאים, ושכוח ההכרעה ניתן לחכמים אפילו אם הדבר יגרום שלא תתברר האמת, והאדם לא ינהג כפי שהיה ראוי, עולה מאליה השאלה אם לא היה עדיף מראש לתת את התפקיד הזה לנביאים, ושהם יעבירו לנו באופן ישיר מהבורא את ההכרעות הנכונות כפי שהן.

הר"ן מתמודד עם שאלה זו ונותן לה שלוש תשובות. הראשונה היא שנבואת הנביא אינה דבר תמידי, שהרי ישנם זמנים שהנביא אינו מקבל נבואה, ואילו ההכרעה כיצד לנהוג על פי התורה היא דבר שנצרך באופן תמידי. מעבר לזה, ישנן לפעמים תקופות שלמות שבהן עם ישראל נמצא בירידה, ולא זוכה לנבואה, ולפי זה, משיב הר"ן תשובה שנייה - שאם הייתה התורה נמסרת להכרעת הנביאים, לא היה מי שיכריע בדיני התורה באותן התקופות. התשובה השלישית היא שבגלל מציאותם של כל מיני מכשפים ונביאי שקר, איננו יכולים להאמין לכל מי שיבוא ויאמר 'נביא אני', שהוא באמת אומר את דבריו בנבואה. מסיבה זו קבעה התורה שיש לבדוק דרך 'אות' או 'מופת', ולראות אם הם מתבצעים בשלמותם, אולם בדיקה זו אינה אמינה תמיד, ולעיתים גם לאחר זמן רב עדיין לא ברור לגמרי שהנביא הוא נביא אמת, ולא ייתכן שההכרעה בדיני התורה תישען על אלה שקשה לבדוקם היטב.

אלא שעדיין לא נפתרה לגמרי ה'בעיה' שהציב הר"ן לעיל. הוא התקשה בכך שעלול להיות מצב שאדם יפעל על פי הכרעת חכמי ישראל, ועדיין יסבול מה'רעל' שבעשיית דברים שאינם על פי האמת של המצווה. על זה הוא עונה כאן שעצם המעלה הגדולה שבשמיעה לדברי החכמים, היא עצמה תרומם את האדם ותסיר את הרוע שבעשייה בלתי נכונה, אם קרה מקרה של טעות.

הרחבות

• נבואת החכמים

אֲשֶׁר לֹא סָר וְלֹא יָסוּר, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחֵנוּ עַל זֶה. הַנְּבוּאָה נִפְסְקָה אַךְ 'כַּת הַחֲכָמִים' מִמְּשִׁיכָה. הַגְּמָרָא אוֹמֵר: "אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי דְּמִן חִיפָה: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִיטְלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִיתְּנָה לַחֲכָמִים" (בבא בתרא יב.). מִסְבִּיר הַרְמַב"ן: "אִף עַל פִּי שֶׁנִּטְלָה נְבוּאָה הַנְּבִיאִים שֶׁהוּא הַמְּרָאָה וְהַחֲזוֹן, נְבוּאָת הַחֲכָמִים שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ הַחֲכָמָה לֹא נִטְלָה, אֲלָא יוֹדְעִים הָאֵמֶת בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּקִרְבָּם" (חידושי הרמב"ן שם). עַל רֵקַע דְּבָרָיו נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׂאֵלָה, לְשֵׁם מָה נִצְרַכְתָּ רֹחַ הַקּוֹדֶשׁ בְּבִירוֹר הָאֵמֶת? מִסְבִּיר הַחֲת"ם סוֹפֵר: "רוּחַ ה' עַל עוֹסְקֵי תוֹרָה לְשִׁמְחָה, אֲשֶׁר זֹכִים לְכוּן הָאֵמֶת אֲפִילוֹ אִם לֹפִי טִבַּע חֲכָמָתָם לֹא יִשְׁיִגוּ יְדֵיהֶם תּוֹשִׁיָה כּוֹז, וּמִכָּל מְקוֹם הַקִּב"ה בְּרוּב חֲסָדוֹ יִהְיֶה חֲכָמָה לַחֲכִימָא (נותן חכמה לחכם) לִפִּי שְׁעָה" [שו"ת חת"ס, אורח חיים רח]. הַחֲכָמִים זֹכִים לְקַבֵּל סִיוֵעַ מִן הַשְּׂמִימִים לְהוֹרֹת הַלֶּכֶה וּלְכוּן לְאֵמֶת בְּמִקְרִים עֵמוּקִים וְקִשִּׁים הַדּוֹרָשִׁים הַכְּרֵעָה. סִיוֵעַ אֲלוֹהֵי זֶה מִתְּגַלֶּה בְּדֶרֶךְ הַטִּבַּע - חֲכָמָת הַחֲכָמִים, וּמוֹבִטַח לָנוּ שְׁלֹא יִפְסֵק. עַל סִמְךָ דְּבָרִים אֲלוֹ עֵנָה רַבִּי חַיִּים מִצְאָנוּ לְמִי שֶׁטַעַן שָׂרְבִי חַיִּים בֶּן עֶטֶר כָּתַב אֶת חִיבוּרוֹ אֹרֵחַ הַחַיִּים שְׁלֹא בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ: "וּלְכֹן בַּעַל אֹרֵחַ הַחַיִּים, נִשְׁמָתוֹ בְּגַזְזֵי מְרוֹמִים, בּוֹדֵאי חִיבֵר סִפְרוֹ בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, אַךְ לֹא הוּא לְבָדוֹ, אֲלָא כָּל מַחְבֵּר אֲפִילוֹ בְּדוֹרֵינוּ, אִם הוּא רְאוּי לְכַךְ חִיבֵר סִפְרוֹ בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, הִינּוּ שֶׁהַסְּכִים לְאֵמִיתָהּ שֶׁל תּוֹרָה" [שו"ת דברי חיים, יורה דעה ב, קה].

שאלות לדיון

"שְׂאִין נְבוּאָת הַנְּבִיאִים... בְּעֵינֵינוּ שְׁלֹא יִהְיֶה אֲפֶשֶׁר שִׁפְּלָ בּוֹ סִפְקָ". אֲנוּ עֵדִים לְמִצִּיאוֹת בַּהּ גַּם כֹּאשֶׁר מְכַרְעִים עַל פִּי הַשְּׂכָל יֵשׁ הַרְבֵּה וּיְכוּחִים וְסִפְיָקוֹת. מִדּוּעַ אִם כֵּן זֶה עֵדִיף מִנְּבִיאָ?

הַקִּב"ה מִתְּקַן אֶת הַחֲסִרוֹנוֹת הַנוֹבְעִים מִהַדְּרָכוֹת שְׁגוּיּוֹת שֶׁל חֲכָמִים. הָאֵם זֶה אוֹמֵר שֶׁהֵם פְּחוֹת צְרִיכִים לְהִתְאַמֵּץ בְּבִירוֹר הַהֶלְכָה?

לעילוי נשמת אליעזר בן יעקב שלמה ברנד ז"ל

[ו] בַּחֲרָה הַתּוֹרָה שֶׁתִּמְסָר הַכְּרַעַת הַסְּפָקוֹת לַחֲכָמִים וְלֹא מִסְרָה לְנְבִיאִים, לְסִבּוֹת רְבוּת: שֶׁהַדְּבָר בְּרוּר שְׂאִין הַנְּבִיאִים מִתְּנַבְּאִים בְּכָל עֵת, וְאִם כֵּן, מָה נַעֲשֶׂה בְּיָמֵים אֲשֶׁר הִיָּה דְבַר ה' יָקָר אֲלֵיהֶם. וְעוֹד, שֶׁגְּלוּי וְיָדוּעַ הִיָּה לְפָנָיו, שֶׁהַנְּבוּאָה לֹא תִהְיֶה שׁוֹפְעַת אֲלֵינוּ תָּמִיד, אֲבָל יִגִּיעַ עֵת שִׁיִּגְרָמוּ עוֹזְנֵינוּ לְחֶתֶם חֲזוֹן וְנְבִיא, וְאִם הַכְּרַעַת הַסְּפָקוֹת תִּהְיֶה נִמְסָרָת לְנְבִיאִים, מָה נַעֲשֶׂה בְּזִמְנָא אִין חֲזוֹן נִפְרָץ? אֲלָא נְשׁוּטָט לְבָקֶשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא נִמְצָא, וְלָכֵן גְּזָרָה חֲכָמָתוֹ שֶׁתִּמְסָר הַהֲכָרְעָה לְכַת הַחֲכָמִים אֲשֶׁר לֹא סָר וְלֹא יָסוּר, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחֵנוּ עַל זֶה: "כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זְרַעוֹ". וְעוֹד, שְׂאִין נְבוּאָת הַנְּבִיאִים שֶׁצְּוִיִּתְנוּ הַתּוֹרָה לְסִמְךָ עַל דְּבָרָיו, בְּעֵינֵינוּ שְׁלֹא יִהְיֶה אֲפֶשֶׁר שִׁפְּלָ בּוֹ סִפְקָ אִם הִיא אֲמִיתִית אִם לֹא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר לְפָנֵינוּ, וְלָכֵן בַּחֲרָה הַתּוֹרָה יוֹתֵר שֶׁתִּמְסָר הַהֲכָרְעָה לַחֲכָמִים שִׁסְכִּימוּ עֲלֶיהָ בְּטַעַם וְרָאִיָּה, מִשֶּׁתִּמְסָר לְנְבִיא, אַחַר שְׁלֹא יִתְאַמְתּוּ דְּבָרָיו כִּי אִם מִצַּד הָאוֹת, וְאוֹתוֹת אוֹת אֲפֶשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ דְּבָרִים בְּגוֹ.

וְאִין סוֹבֵר עוֹד, שְׂאִי אֲפֶשֶׁר שִׁיִּמְשֵׁךְ מִמָּה שִׁיִּכְרִיעוּ הַסְּנֵהֲדָרִין הַפְּסָד בְּנִפְשָׁם כִּלְלָ גַם כִּי יִאֲכִילוּ דְבַר הָאֲסוּר וְשִׂיאֵמָרוּ בּוֹ שֶׁהוּא מֵתָר, לְפִי שֶׁהִתְקוּן אֲשֶׁר יִמְשֵׁךְ בְּנִפְשָׁם מִצַּד הַהֲכָרְעָה לְמִצְוֹת הַחֲכָמִים מוֹרֵי הַתּוֹרָה, הוּא הַדְּבָר הַיּוֹתֵר אֶהוּב אֲצֵלוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּאִמְרוֹ (שְׁמוּאֵל א טו כב): "הִנֵּה שְׂמַעַתְּ מִזְבַּח טוֹב", בְּתַקוּן הוּא יָסוּר הָרַע אֲשֶׁר הִיָּה מְעַתֵּד לְהִתְיַלֵּד בְּנִפְשָׁם מִצַּד אֲכִילַת הַדְּבָר הָאֲסוּר הוּא. וְכִיּוֹצֵא בְּדְבַר הַזֶּה בְּעֵצְמוֹ יִקְרָה בְּגוֹף, כִּי הַמְּאָכֵל הַמְּזִיק כְּשִׂיאֲכִלְהוֹ הָאוֹכֵל עַל דַּעַת שְׁמוֹעִיל אֲלָיו הִנֵּה מִחֻשְׁבָּתוֹ תִּפְעַל בְּמִאֲכָל הוּא וְיָסוּר מִמְּנוֹ הַזְּקוֹ אִם לֹא שִׁיְהִי מִפְּלֶגֶ. כֵּן הֵעֵנִין כְּשִׂיִּמְשֵׁךְ הָאָדָם אַחֲרֵי מִצְוֹת הַסְּנֵהֲדָרִין, גַּם כִּי יִשְׁגוּ וְיִזְרוּ בְּדְבַר הָאֲסוּר שֶׁהוּא מֵתָר, הַמְּשַׁכּוֹ אַחַר עֲצָתָם וְהִיוֹתוּ נִמְשָׁךְ לְדְבָרֵיהֶם יָסִיר מִנִּפְשׁוֹ כָּל אוֹתוֹ רַע שֶׁהִיָּה רְאוּי שִׁתְיַלֵּד מִצַּד אֲכִילַת הַדְּבָר הָאֲסוּר הוּא. וְלָכֵן צְוִיִּתְנוּ הַתּוֹרָה וְאָמְרָה: "לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יְמִין וְשְׂמָאל". וְהִנֵּה נִשְׁלַם בְּזֶה עֵינֵינוּ הַשּׁוֹפְטִים וְתַקוּנָם.

ההימשכות אחר חכמים תבטל הנוק

יָקָר - נְדִיר. לְחֶתֶם - לְסָגוֹר, לְהַפְסִיק. אִין חֲזוֹן נִפְרָץ - הַנְּבוּאָה אִינָה מִצְוִיָה. מִצַּד הָאוֹת - הַמוֹתָפֵת שֶׁעוֹשֶׂה הַנְּבִיא. יִהְיֶה בּוֹ דְּבָרִים בְּגוֹ - שֶׁהָאוֹת אִינּוּ אֲמִיתִית אֲלָא תַחְבוּלָה. שְׂמַעַתְּ מִזְבַּח טוֹב - טוֹב יוֹתֵר לְה' הַשְּׂמִיעָה בְּקוּלוֹ מִקּוֹרְבָנוֹת. מִפְּלֶג - מְזִיק בְּיוֹתֵר.